

Gore och Bush – sista paret ut

| av Mats Wiklund

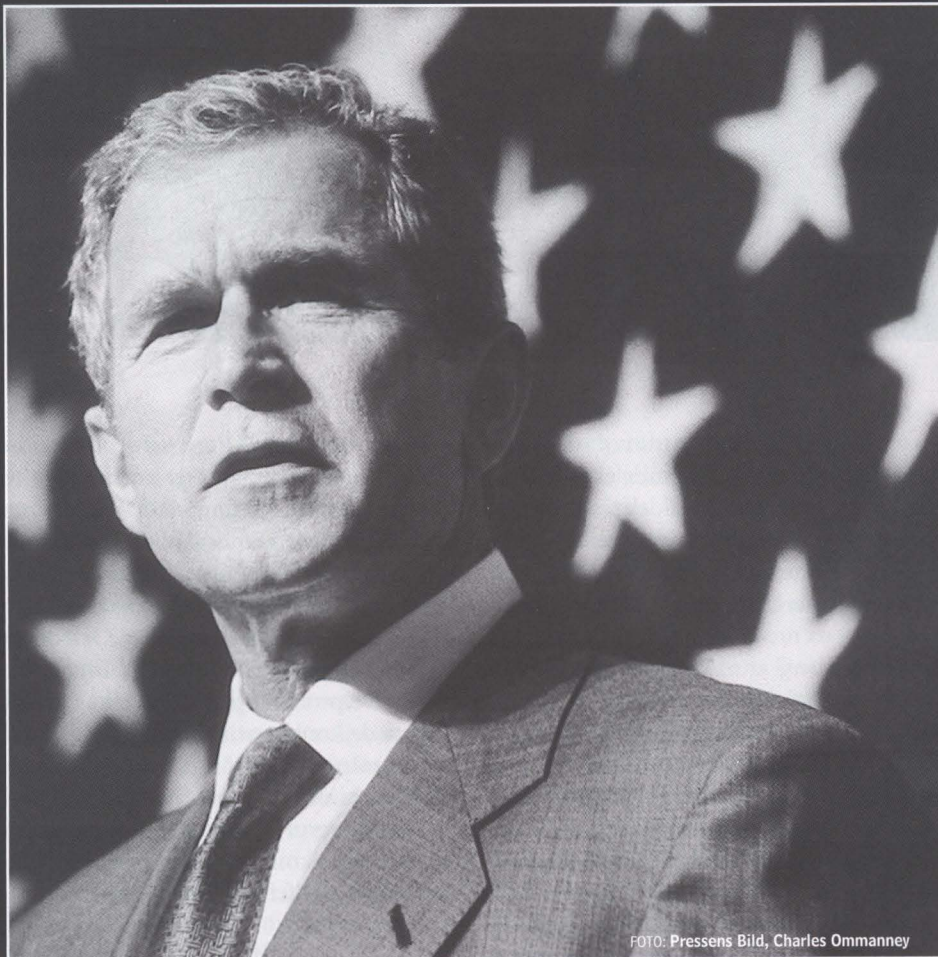

FOTO: Pressens Bild, Charles Ommanney

USA går snart till val igen. Troligtvis det sista där kampen står mellan en demokrat och en republikan. För vem orkar följa såpan i repris – en gång till?

FOTO: Pressens Bild, Najlah Feanny

FRÅGAN ÄR OM AMERIKANSK POLITIK någonsin varit så renons på grundläggande skillnader i åsikter och värderingar. Presidentvalrörelsen handlar om frågor i vilka kandidaterna både i sak och i allmänhetens ögon står varandra så nära att de utan vidare skulle kunna representera samma parti.

Längtan efter någonting annat och någon annan råder det dock inget tvivel om. John McCains sensationella framgångar var framför allt en funktion av den djupa motvilja som så många amerikaner känner mot etablissemang och elitism. Åtskilliga registrerade demokrater och oberoende väljare visade sig beredda att satsa på en kandidat som aldrig gjorde någon hemlighet av sin konservatism.

Just detta faktum blev hans olycka. George W Bush lyckades mobilisera det republikanska partiets kärnväljare genom att misstänkliggöra McCains integritet och avsikter. Ingen riktig republikan, var andemeningen, borde kännas attraktiv för en demokrat. Den kristna högern satte in sina resurser och handgångna män och genomförde i Sydkarolina – där en förlust för Bush med största sannolikhet inneburit slutet på vägen mot Vita huset – en förtalskampanj mot McCain som tillhör det grövsta man sett i genren.

Men det sätt som Bush vann nomineringen på har allvarligt skadat hans chanser att ta över efter Bill Clinton. För det första är sammankopplingen med bigotta och aggressiva högerkrafter en belastning som han svårigen kan frigöra sig från under den återstående valrörelsen. Alla vet att han står i tacksamhetsskuld till grupper med mycket kraftiga moraliska pekpinor. Och det avskräcker

För det andra får George W Bush ett betydande trovärdighetsproblem på halsen. Hans paroll om en ”medkännande konservatism” klingar falskt. Risken är också betydande att de många marginalväljare som stödde McCain stannar hemma den 7 november. Genom att sätta in enorma resurser för att till varje pris besegra en outsider och partikollega med stor folklig uppbackning har den tidigare så friktionsfria Bush-kampanjen försvagats.

TOMHET I PROPAGANDAN

Personligen tror jag att skadeverkningarna är för stora för att övervinna. Vad John McCain åstadkom var att visa ihålligheten i anspråken bland Bushs uppbackare. Framför allt avslöjade han tomheten i propagandan om Bush som den ende som kan besegra Al Gore. Primärvalen gav det motsatta beskedet. Krigshjälten och sanningssägaren McCain skulle ha varit en mycket farligare kandidat för Gore. Han har all anledning att känna tacksam-

Som läget nu ter sig inför sommarens partikonvent får Al Gore gälla som favorit. Hans återhämtning i opinionsmätningarna vittnar om en säker politisk instinkt. Motståndaren Bill Bradley visade sig vara svagare än någon hade kunnat tro. Under primärvalen gav Gore likt Bush prov på hänsynslöshet men han tappade aldrig greppet om partiet. Vi ser nu den direkta motsatsen till 70- och 80-talen då republikanerna stod eniga medan demokraterna tog heder och ära av varandra inför öppen ridå.

het mot de ledande republikaner som mot bättre vetande höll fast vid sin kandidat.

Som läget nu ter sig inför sommarens partikonvent får Al Gore gälla som favorit. Hans återhämtning i opinionsmätningarna vittnar om en säker politisk instinkt. Motståndaren Bill Bradley visade sig vara svagare än någon hade kunnat tro. Under primärvalen gav Gore likt Bush prov på hänsynslöshet men han tappade aldrig greppet om partiet. Vi ser nu den direkta motsatsen till 70- och 80-talen då republikanerna stod eniga medan demokraterna tog heder och ära av varandra inför öppen ridå. Vad som under Ronald Reagan utgjorde rivaliserande men politiskt kompletterande grupperingar är i dag fraktionsbildningar som på sikt hotar att spräcka partiet. John McCain framställde sig också som en genuin arvtagare till Reagan. I realiteten företrädde han ett annat republikanskt parti.

Men Ronald Reagan var i allra högsta grad en man av sin tid och en logisk slutpunkt för den utveckling som gradvis omformade amerikansk politik och samhällsutveckling. Under Reagan inleddes både slutet på det kalla kriget och nedmonteringen av de federala välfärdssystemen. Sedan blev det George Bushs och Bill Clintons sak att fullfölja Reagans linje. När Bill Clinton deklarerade att "the era of big government is over" hade en defi-

nitiv vändpunkt inträffat. Likt Margaret Thatcher om Tony Blair skulle Ronald Reagans omdöme om Bill Clinton kunna lyda: "My finest achievement". I dag finns varken intresse eller vilja till politiska reformprogram. Misslyckandet med det stora sjukförsäkringsprogrammet i början av Clintons första mandatperiod knäckte en gång för alla förhoppningarna om en renässans för storslagna satsningar i stil med New Deal och Great Society.

Så vad återstår? Frågan återför oss till den inledande iakttagelsen av tillståndet i amerikansk politik: passivitet, stiltje och ointresse. Analyserna från media och opinionsinstitut bekräftar bilden av en väljarkår som inget hellre önskar än att få vara i fred. De goda tiderna ger Bill Clinton högt betyg men färgar inte av sig på Gore. De flesta amerikaner vill i stort sett bara att näste president håller fast vid samma kurs. Inga chanstagningar och experiment!

Just det stämningläget hoppas Gore-kampanjen i slutänden kommer att gynna vice presidenten. En dokumenterad erfarenhet av sju exceptionellt goda år ställs mot en oprövad kraft som dessutom har delar av sitt parti emot sig. Bushs planer på omfattande skattesänkningar utmålas därför inte överraskande som riskabla. Visst är Al Gore en träkmåns men bättre det än äventyrligheter. Stay the course!

Att nationen i stort mår väl och att medborgarnas förtroende för sina förtroendevalda är osedvanligt lågt är betecknande för det politiska systemets tillstånd. På en nivå har de amerikanska väljarna visat sig väl så mogna när de tog avstånd från riksriktprocessen mot Bill Clinton. Dels motsatte de sig att hans försyndelser skulle rendera avsättning, dels ogillade de att kongressen upptog så mycket tid åt saken. En majoritet gjorde skillnad på privatliv och offentligt liv. USA är i dag mer liberalt och tolerant än någonsin. Därför förefaller det mer spel för gallerierna än en seriös hållning när George W Bush lovar att återupprätta integritet och moral i Vita huset. I dag orkar ingen ens tänka på Monica Lewinsky och vad gäller Al Gores övertramp i finansieringen av demokraternas valrörelse är den allmänna uppfattningen att han betedde sig som vilken politiker som helst. Vice presidentens förslag till reglering av finansieringen av partiernas kampanjer framstår som ogenomförbart och mest ett knep för att ha någonting att gardera sig med under valrörelsen. Och Bushs trovärdighet som renlevnadsman på området är inte heller så övertygande mot bakgrund av de rekordsummor som investerades i hans primärvalskampanj.

Väljarna är medvetna om pengars och särintressens skadliga inflytande över politiken samtidigt som de är helt emot att skattepengar används för att finansiera valrörelserna. De är också övertygade om att politikerna aldrig kommer att ändra på den nuvarande ordningen. Alla undersökningar visar att förtroendet för politiker ökar ju lägre nivå de befinner sig på. Det kan delvis förklaras med en traditionellt stark misstro mot centralmaktens auktoritet men undersökningar belägger också att misstron mot kongressen och Vita huset ständigt ökat.

Avståndet mellan väljare och politiker är illavarslande men kan också ses som en möjlighet till någonting helt nytt. John McCain gjorde nog klokt i att avfärda alla propåer om att föra kampen vidare i ett tredje parti. Men han skulle säkert kunna räkna med 15–20 procent av väljarna, minst. Ross Perot låg ett tag jämsides med Bush och Clinton i 1992 års valrörelse. Bakom både Perots och McCains kampanjer låg en oerhörd kraft och entusiasm hos anhängare som i många fall aldrig tidigare engagerat sig politiskt. Föraktet mot politiker och politik gäller status quo och en process som löpt amok och fjärrmat väljarna från inflytande och engagemang. Ges chansen till förnyelse är många beredda att ta den.

Bedömningarna av primärvalsrörelsen präglades av cynism och lätt resignation. Det gick som man hade förutsett. Pengar vann. Etablissemangen vann. Autenticitet funkar inte. Men det gör som vanligt negative campaigning. Väljarna har nu att se fram emot en kampanj präglad av hätskhet och polarisering. Speciellt som skillnaden mellan kandidaterna egentligen är försumbar och sakfrågorna lyser med sin frånvaro.

Säkert blir det så. Och för vad den är värd är min gissning – allt oförändrat – att Al Gore vinner genom att ta hem samma stater som Bill Clinton 1996: östkusten, västkusten och större delen av mellanvästern. Väljarna tar det säkra för det osäkra.

Det låter tråkigt men samtidigt kan man trösta sig med att valrörelsen år 2000 rimligen borde bli den sista i sitt slag. Systemet har nått vägs ände. Både Perot och McCain var ändå i någon mening särilingar och i grund och botten inte övertygade om att de faktiskt kunde vinna Vita huset. De lyckades inte utnyttja sin popularitet fullt ut. McCain, som till skillnad från Perot hade erfarenhet från nationell politik, var på god väg men på sluttampen gick det för fort för honom. Han hann aldrig bredda sin bas.

FÖRNYAT SIG FÖRR

Jag är övertygad om att McCains framgångar och budskap kommer att få djupgående och långtgående återverkningar på amerikansk partipolitik. De oberoende väljarnas antal är i ständigt växande medan partiidentifikationen stadigt sjunker. Den nya informationsteknologin driver på utvecklingen och gör det möjligt att driva politik på andra villkor. Gräsrotsaktivism och lokalt engagemang får en helt annan innebörd när budskap och organisation utan vidare kan flyttas upp på den nationella scenen. Väljarnas kunskaper och information ökar samtidigt med möjligheterna till omedelbar och gränslös kommunikation.

Under sådana förutsättningar ökar risken för manipulation och förvanskning men också chansen att avslöja lögnen. Fakta är gratis och ständigt tillgänglig för alla.

Ett hemfallande åt önskedrömmar? Det tror jag inte. Amerikansk politik har förnyat sig förr – men alltid under press. Senaste gången som partierna och kongressen reformerades var efter Vietnamkriget och Watergate. Nu, en generation senare, föreligger samma behov. Partierna blir tvungna att reagera mot följderna av den ständiga jakten på finansärer. Perot kom fram på grund av sin stora privatförmögenhet (Steve Forbes misslyckande visar, tack och lov, att pengar inte kan köpa allt) och John McCain agerade trots allt som republikan. Men att en utomstående kandidat med hög trovärdighet skulle kunna vinna år 2004 går inte längre att utesluta. Pengar går alltid att uppbringa och partitillhörighet är inte nödvändigt för att attrahera väljare.

Demokrater och republikaner har att acceptera att deras existensberättigande ifrågasätts av orsaker som i hög grad är självförvållade. Men grundproblemet stavas pengar och den enda lösningen är en genomgripande reform som en gång för alla minskar särintressens och lobbyisters groteska inflytande över det politiska livet. Ross Perot och John McCain var varningssignaler. Nästa gång är det definitivt allvar.

Mats Wiklund (matsw@telia.com) är frilansjournalist.